

intro

↘ BART ROGÉ

Pakweg drie jaar geleden brachten we een eerste Momenten uit met een focus op personen met een beperking. Dat nummer droeg de titel All Inclusive, naar de gelijknamige studiedag die we in partnerschap met Lasso, het Brussels netwerk voor kunsteducatie en publieksbemiddeling, organiseerden. We maakten ons toen zorgen over een te strakke doelgroepenbenadering, die soms haaks staat op het doorgedreven pleidooi voor inclusie. Het devies was emancipatie, empowerment en burgerschap: niet enkel 'wij-zij', maar leren omgaan met verschil, dat verschil erkennen en er mee aan de slag gaan.

In de Eurobarometer lezen we dat 90 % van de Europeanen zich niet ongemakkelijk voelt bij mensen met een beperking. Maar, aan de andere kant, meent 40 % dat ándere mensen zich wel ongemakkelijk voelen bij personen met een beperking. Dus eerlijk? En feitelijk: we ontmoeten te weinig personen met een beperking in het dagelijks leven. Eigenlijk leven we in parallelle circuits. Dus als het gaat over 'wij-zij' bedoelen we voornamelijk 'wij': de professionals, in de 'reguliere' organisaties, die stevast met 'mensen zonder beperking' in het achterhoofd organiseren en programmeren. Hoe ver willen wij gaan om cultuur, jeugdwerk en sport toegankelijk te maken en kunnen we dat ook?

Kunnen we, zowel in de praktijk als in het beleid, de schotten tussen de vrijetijdsectoren en de zorgsector overstijgen? Want vaak hoor je de boutade van de doorgeschoven verantwoordelijkheid: zowel qua sector (cultuur, jeugd, sport vs. zorg of welzijn) als qua bestuursniveau (lokaal vs. provinciaal vs. gemeenschap). Dat is kafkaiaans, frustrerend en ontmoedigend. Het vrijwaren van de vrijetijdsparticipatie van personen met een beperking is gestoeld op de samenwerking tussen vrijetijdsactoren en zorgactoren. Dat zijn twee werelden, twee professionele omgevingen, met elk hun benadering. Als ze elkaar vinden krijg je resultaat, dus ze moeten elkaar vinden.

De vrijetijdsparticipatie van personen met een beperking zit stevig ingebed in verschillende sectordecreten. Beleidsaandacht genoeg. En als je alle middelen zou optellen, mogen we ook daar niet over klagen. Wat we missen is een integraal en dynamiserend beleid. Het aanbod, de initiatieven, de expertise ontwikkeling... het blijft te fragmentair en versnipperd in sectoren opgesloten.

Aan rechten ontbreekt het personen met een beperking in ieder geval niet: het gelijke kansendecreet, de federale antidiscriminatiewet en ook het VN-Verdrag van 13 december 2006. Deze teksten moeten gelijke participatie waarborgen. Leon Verelst, voorzitter van GRIP, stelt het duidelijk: *“Dat vergt niet alleen verdraagzaamheid en rechten op papier, maar ook een inspanning van de maatschappij.”* Dan gaat het onder meer over ‘aanpassingen doen’, over welke aanpassingen wel of niet redelijk zijn en wie ze dan moet doen (en betalen). Want, en dat is de stok achter de deur, het onrechtmatig weigeren van redelijke aanpassingen is gelijk gesteld aan discriminatie. En discriminatie is uiteraard verboden. De bijdragen van Annelies D’Espallier en Jozef De Witte gaan hier op in.

DE GOEIE RICHTING

Begrijp ons niet verkeerd. Het gaat de goede richting uit, maar het is geen gemakkelijk verhaal. De participatiedrempels zijn gekend. Kris De Visscher zet ze nog eens op een rij. Vorige zomer presenteerden we ‘Vrije tijd, in en uit zorg’, een exploratief onderzoek over vrijetijdsbeleving van mensen die in een zorgvoorziening verblijven. In dit nummer lees je een uitgebreide samenvatting van het onderzoeksrapport. Het is een pleidooi voor een derde weg, die van maatwerk. Daarmee willen we de vaak principiële opstellingen voor of tegen een inclusieve of doelgroepspecifieke benadering achterwege laten. Er moet worden gezocht naar meer individueel maatwerk dat personen met een beperking begeleidt in de richting van participatie aan een passend aanbod. Wat werkt voor de participant, dat is belangrijk.

Ja natuurlijk, horen we je denken: meer samen, minder apart. Maar niets is minder evident. We spraken erover met Kris Delanghe van Indivo en Veerle Van Vlierberghe van Het Balanske. Twee vrijetijdzorgorganisaties die, zoals hun 18 collega organisaties, schipperen tussen de vrijetijdssectoren enerzijds en de zorgsector anderzijds. Vrijetijdzorgorganisaties bieden specifieke ondersteuning aan personen met een beperking om hun vrije tijd vorm te geven.

Maar ook vanuit de zorgsector beweegt het. Waar de meeste zorgvoorzieningen pas de laatste jaren voorzichtig bruggen bouwen naar de ‘buitenwereld’, kiest Myriam Bergmans al bijna twintig jaar consequent voor samenwerking met lokale vrijetijdactoren. Myriam is coördinator van de Dienst Vrije Tijd, Sport en Vrijwilligerswerk in het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum (OPZ) van Geel.

Om zicht te krijgen op de inspanningen van lokale besturen trokken we naar Halle. We spraken er met Bea Paternot, het diensthoofd Sociale Zaken van de stad. Leidraad voor onze date was Agenda 22, een methode voor het maken van lokale beleidsplannen voor mensen met beperkingen die gebaseerd is op de 22 VN-standaardregels voor

Gelijke Kansen voor Mensen met een Handicap. Een heuse waslijst, die de Vlaamse Federatie voor Gehandicapten (VFG) gebruikt om zijn actie naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen in 2014 te stofferen.

Begin november verscheen in Het Belang van Limburg het volgende: “De Vlaamse Regering heeft beslist dat het provinciebestuur zich niet meer mag bezighouden met jeugdzaken”. We maken ons zorgen, want ook ten aanzien van personen met een beperking voeren provinciebesturen vaak een impulsbeleid. In Oost-Vlaanderen bijvoorbeeld, waar we spraken met gedeputeerde Eddy Couckuyt en Ellen Meersschaert van de provinciale jeugddienst over het toegankelijker maken van jeugdwerk voor kinderen en jongeren met een beperking.

Inclusie is een druk gesolliciteerd thema in het jeugdwerk. Een dankbare inrijpoort zijn de speelpleinwerkingen. Kwinten Fort, Hanne Cools en Pieter Verbanck zijn stafmedewerkers van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk vzw en experts in samen spelen. Zij brengen het verhaal van de inclusieve speelpleinwerkingen.

HORIZONTALA AANPAK EN KWETSBAARHEID

Niet alleen in het jeugdwerk, ook in de sport- en de cultuursector nemen organisaties verdienstelijke initiatieven om hun werking toegankelijker te maken voor personen met een beperking. Maar ze komen hiermee slechts minimaal tegemoet aan de noden van de doelgroep, aldus Johan Vanroye en Yota Mokos van de regenbOog vzw. In hun opiniestuk pleiten ze voor een horizontale aanpak, over de sectoren heen. De aanleiding is de opmaak van het nieuwe decreet buitenschoolse kinderopvang en de vrees dat de noden van kinderen met een handicap uit gewone en kansarme gezinnen hierin opnieuw onvoldoende aan bod komen.

De capability benadering van de econoom Amartya Sen legt heel duidelijk de link tussen armoede en mensen met een beperking en toont aan dat mensen met een beperking extra kwetsbaar zijn voor armoede. Tegelijkertijd biedt de benadering van Sen perspectieven om de kwetsbaarheid van mensen met een handicap te verkleinen en verder te gaan dan het huidige beleid waar vooral op een collectieve manier tekorten worden gecompenseerd. Inge Van de Walle dook in de boeken en schreef er een verhelderend stuk over.

Een stijgend aantal personen met een beperking kan een beroep doen op een persoonlijk assistentiebudget (PAB). Met een PAB krijgen mensen met een beperking (of hun wettelijke vertegenwoordigers) zelf de nodige middelen in handen en kunnen ze als werkgever de gewenste assistentie inrichten in hun eigen thuissituatie. In het algemeen leidt een PAB tot een kwaliteitsvolle leef- en werksituatie voor de persoon

met een beperking en zijn assistent(en). Heeft een PAB ook een positieve impact op de vrijetijdsbesteding? We vroegen het aan drie budgethouders: Rik Huys, Crien Heyde en Ingrid Peetroons.

GETRIGGERD DOOR SPORT

Sport voor mensen met een handicap (kortweg G-sport) komt de voorbije jaren prominenter in beeld binnen het Vlaamse sportlandschap. Getriggerd door deze ontwikkelingen schoof Momenten aan tafel bij Jessica Desmet, directeur van de Vlaamse Liga Gehandicaptensport, en Paula Van Hovels, sporttechnisch coördinator van Vlaamse Atletiek Liga en verantwoordelijke voor de integratie van de G-sport. Met een blik op de achteruitkijkspiegel, schetsen ze de actuele ontwikkelingen van de 'organisatorische' integratie van de G-sport binnen het Vlaamse sportlandschap.

Sportfederaties kunnen vrijwillig intekenen op het prioriteitenbeleid voor sportfederaties van de Vlaamse overheid. Tussen 2006 en 2008 was een prioriteit de sportparticipatie van personen met een handicap en hun aansluiting bij een sportclub bevorderen. Tien sportfederaties, waaronder de judofederatie, tekenden in en konden beroep doen op ondersteuning van de Vlaamse Liga Gehandicaptensport. Momenten zakte af naar Brugge. Didier Franceus, de voorzitter van de judoclub, vertelt hoe hij een G-werking initieerde.

De afgelopen jaren hebben onder andere Gehandicaptensport Nederland en het Nationaal Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF) hard gewerkt om de sport voor mensen met een handicap beter toegankelijk te maken. Caroline van Lindert schreef een overzicht bijeen van de stand van zaken met betrekking tot de gehandicaptensport in Nederland.

IN KUNST EN CULTUUR

Intro vzw maakt festivals, cultuur, sport- en andere evenementen toegankelijk voor mensen met een handicap. Recent zonden ze nog een noodkreet uit via de media. De overheid bouwt haar steun aan de organisatie af waardoor de werking meer dan ooit afhankelijk wordt van de organisatoren. In zijn artikel doet Bart Parmentier enkele concrete voorstellen die de toegankelijkheid van evenementen in Vlaanderen kunnen bevorderen. Hij benoemt ze als 'hefbomen' voor een betere toegankelijkheid.

Van de toegankelijkheid van activiteiten naar de toegankelijkheid van gebouwen, de twee zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Dat zag ook Cultuurnet, die onder impuls van vzw Hart voor Handicap, een slimme vrijetijdsagenda ontwikkelde die het brede vrijetijdsaanbod filtert op fysieke toegankelijkheid.

Het streven naar een open kunst- en cultuurhuis is evident. Lasso voert momenteel onder de noemer 'Brussels All Inclusive' een onderzoek naar inclusie / inclusieve voorstellingen. De bedoeling is om de behoeften van mensen met een beperking af te tasten en te onderzoeken hoe de randvoorwaarden voor een geslaagd bezoek aan een cultuurhuis kunnen worden gerealiseerd. Voor dit artikel ging Charlotte Michils van Lasso drie stadstheaters bevragen over het inclusiedenken in hun praktijk.

MEER DAN SOCIAAL EN ARTISTIEK

De Kortrijkse sociaal-artistieke werking Wit.h zette recent twee dialoog- en uitwisselingstrajecten op tussen de creatieve ateliers van zorgvoorzieningen. Vanuit Demos wilden we weten waarom een sociaal-artistiek organisatie zo nauw samenwerkt met kunstateliers uit zorgvoorzieningen en wat nu juist de verschillen zijn.

Gemeenschapscentrum De Zeyp ligt in Ganshoren, één van de kleinste Brusselse gemeentes, in de schaduw van de Basilliek van Koekelberg. Hun directe buur is een groot dag- en residentieel centrum voor mensen met psychische beperkingen. Met dit gegeven en met de wil om er voor iedereen uit de omgeving te zijn, was het logisch dat De Zeyp vroeg of laat een bijzonder aanbod voor personen met beperkingen zou ontwikkelen. Een aanbod dat echter meer zou zijn dan hen louter uit te nodigen voor een musettenamiddag of het tentoonstellen van creatief werk uit hun atelierwerking. Het resultaat: ZET 6. Ivo Peeters doet het verhaal.

Momenten trok ook naar Gent voor een hartverwarmend gesprek over erfgoed met Hugo Platteau en Pascal Mollet, respectievelijk voorzitter en coördinator van Fevlado-Diversus, bijgestaan door een tolk Vlaamse Gebarentaal. Met een aanstekelijk enthousiasme beschrijven ze hoe de hernieuwde interesse voor erfgoed hand in hand gaat met de groeiende emancipatiestrijd van de Dovengemeenschap.

Afsluiten doen we met het Deeltijds Kunstonderwijs. In functie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften subsidieert de Vlaamse Overheid vandaag 10 academies met projecten voor leerlingen met voornamelijk een verstandelijke en/of fysieke beperking. Eén academie krijgt middelen om cultuurklassen voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs te organiseren. Daarnaast zijn er nog 13 projecten die met lokale middelen georganiseerd worden. Dat klinkt indrukwekkend, maar er zijn 167 academies. In 2010 overhandigde een werkgroep een rapport aan de overheid met aanbevelingen voor het toegankelijker maken van het DKO. Voor Momenten lijst Wim Smet de belangrijkste suggesties uit dit rapport nog eens op.